

Modstandskamp og kvindehistorie

Fire klare og nøgterne erindringsbilleder fra besættelsen om hverdagen og om flugt til Sverige og indespærring i Frøslevlejren

Hedda Lundh: *Ikke noget theseselskab – Var vi terrorister?*
Museum Tusculanums Forlag, København 2002. 192 s. 198 kr.

Af Susanne Richardt Kall

Ikke noget theseselskab - den titel, Hedda Lundh har valgt som overskrift for sine erindringer som modstandskæmper, sætter umiddelbart problemstillingen i et kønsrelateret perspektiv.

Associationerne i forbindelse med ordet "theseselskab" - oven i købet med den lidt ældre stavemåde : te med "h" - kan glide i retning af damer, borgerskab, inaktivitet, tilsyneladende problemløs og ufarlig livsførelse. Hedda Lundh vender med sin underrubrik straks denne forestilling på hovedet ved at stille spørgsmålet: "Var vi terrorister?"

Det er da også en anderledes beretning fra modstandsbevægelsens dage, hun præsenterer for os - anderledes, fordi det er de kæmpende kvinder, der fortæller.

Bogen består dels af Hedda Lundhs beretninger fra årene 1921-1944, flugten til Sverige og en diskussion af begrebet terrorist, dels af Else Marie Pades, Paula Heides og Karen Briegs bidrag som medlemmer af den kvindelige modstandsgruppe.

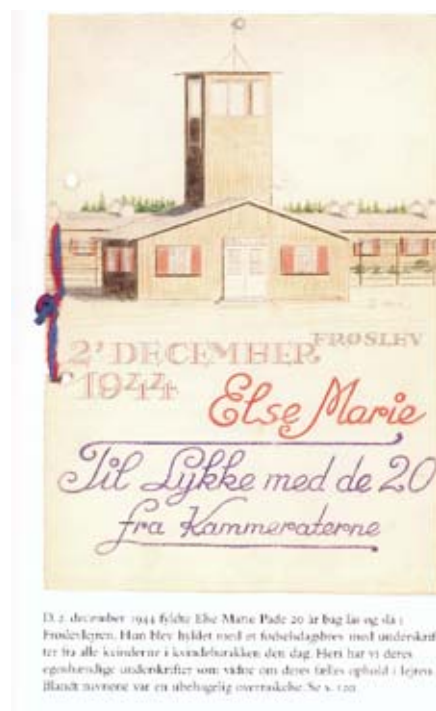
Bogen afrundes med en fortrinlig efterskrift af Marianne Alenius, hvor erindringsfortælleren og den historiske faktualitet vurderes. Endvidere indeholder kapitlet alle data og andre oplysninger, læseren måtte ønske som støtte for de fire beretninger, og Marianne Alenius har også forsynet de fire bidrag med udførlige forfatterportrætter.

I disse dage er Antony Beevors bog *Berlin. Faldet 1945* udkommet, og i et interview udtaler forfatteren:

Vi befinder os i det postmilitære samfund. Nu er det i højere grad den personlige historie, der interesserer folk.... læserne vil vide, hvordan det var at være menneske under krigen... De stiller sig selv spørgsmålet: Ville jeg have overlevet sådanne forhold under en krig...var jeg blevet brutal, og kunne jeg have overlevet psykisk? I dag har vi en ny generation, der ynder at tro, at de har fuld kontrol over deres egen skæbne, og derfor er de fascinerede af Anden Verdenskrig.

Hedda Lundh kan sikkert genkende nogle af disse betragtninger. I forordet skriver hun:

Min beretning handler ikke om heltemod og spænding, men om en flok unge menneskers hverdag under besættelsen. Jeg har ønsket at gengive begivenhederne, således som jeg oplevede dem dengang. Hvad jeg har villet skildre, er, hvordan det føles at stå midt i den forvirrede nutid, således som det også må være situationen for unge i dag...

Fødselsdagsbrev til Else Marie Pade med underskrifter fra alle kvinderne i barakken. (Fra bogen.)

Myter er ikke hele historien

Men hun pointerer også, at kvindens rolle i modstandskampen er en af de myter, hun forsøger at gøre op med. Uden at forklejne mange kvinders funktion som det omsorgsfulde bagland, så er det ikke hele historien om kvinderne under besættelsen.

Det kommer nok ikke helt bag på den kvindelige læser, at Hedda Lundh i 1990'erne ledte forgæves i Frihedsfondens arkiver efter navnene på de aktive modstandskvinder, og det faktisk bliver da også udslagsgivende for hende, så hun skriver sine erindringer, der er baseret på hendes egne dagbøger og breve.

Derfor er denne bog ikke kun et væsentligt bidrag til kvindehistorien, men også til den generelle historie i det hele taget. Bevæger vi os et øjeblik over til litteraturhistorien, har billedet indtil de seneste 10-20 år været det samme. Kun enkeltstående tilfælde fandt vej til litteraturhistorien. Begrebet "kvindelitteratur" taler sit tydelige sprog om nicheforestillinger.

Hedda Lundh udtrykker utvetydigt, at det ensidige billede af kvindelighedens bløde side "...fik alt til at stritte på mig... Det så for mig ud som et led i en

ideologi, som netop var den, kampen stod imod (og stadig står?) - de tre K'er : " Kinder, Küche , Kirche"".

Kapitlet 1921-1941 tjener til at forstå baggrunden for opvækst, opdragelse og begyndende politisk modning indtil ægteskab kort efter studentereksamen, hvor den unge kvinde hurtigt finder ud af, at husmor ikke var hendes livs bestemmelse.

Flugten og Sverige

Mellem 1941 og 1944 er det kampen, der er i fokus. Kapitlet viser, hvorledes Hedda Lundh bevæger sig fra ubevidst til bevidst engagement, og fordi skildringen er baseret på dagbogsnotater, der ikke er ændret af senere refleksion, fremstår et autentisk billede af den unge kvindes deltagelse i modstandskampen.

Beretningen om kammeraterne og arbejdet og om tanker om døden skildres næsten ulidenskabeligt og nøgternt - uden mange detaljer, og billede og stemning griber ud til læseren. Kønsspektet underspilles, så det selvfølgelig i at kæmpe imod og trangen til at kæmpe taler med overbevisning.

Flugten, derimod, er detaljeret beskrevet, for som forfatteren anfører:

Jeg har skildret vores flugt så detaljeret, fordi jeg gerne ville fortælle om, hvordan vi... måtte vælge at stole på vildtfremmede mennesker ...som aldrig havde drømt om at tage del i modstandskampen, men som uden tøven stillede op...

Også opholdet i Sverige bruger Hedda Lundh energi på. Her oplever hun at være " en mellemting", ikke jøde, ikke militærperson, men sabotør og kvindelig sabotør. "Piger bliver lotter", fastslog den danske Brigades Stockholmkontor - lige meget med våbenerfaringen. Skildringen af Sverigestiden er en næsten resigneret skildring med en sørgmodig tone - trods situationer, hvor humøret er højt.

Hedda Lundh taler om "en af mine mest følelsesladede erindringer fra tiden" og mener sit besøg hos Røde Kors, hvor hun afvises i forsøget på at kunne gøre noget for sine tilfangetagne kammerater i Tyskland og Danmark, fordi de er politiske fanger. " Siden har jeg aldrig givet en krone til en Røde Kors-indsamling". Harmen er tydelig - man fornemmer fnyset!

Befrielsen er en parentes i erindringerne - og de afsluttes med en art resignation - Det Danmark, det system, de unge kvinder og andre modstandsfolk kæmpede for, var ikke det Danmark, der fulgte.

Fra Frøslevlejren

Else Marie Pades fængselsophold i arresten i Århus efter anholdelse af Gestapo udgør bogens andet bidrag. Det er et meget levende billede af en ung piges voldsomme oplevelse af en uvirkelighedstilstand, som hun kalder det - "et handlingslammet, fortvivlet ingenmandsland".

Og jeg har aldrig før læst om, at der drikkes kaffe og spises rundstykker med anholderne, før turen gik til forhør på Universitetet. At denne scene er medtaget understreger det absurde i situationen. Tilfangetagelsen

og arrestopholdet gengives i en hverdagsagtig tone, men fortvivlelsen skinner igennem, især når hun skriver om forældrene.

Paula Heides (død 1988) "oplevelser under besættelsen" komplementerer og supplerer Else Marie Pade, idet de koncentrerer sig om fængsels- og Frøslevophold. At beretningen i det store hele oprindelig er et foredrag fra 1945, er tydeligt, synes jeg. Oplevelserne står stadig klart helt ned i detaljen og er simpelthen en erindringsberetning om, hvordan hun oplevede perioden fra 13/6-44 til 4/5-45 som tilfangetagen frihedskæmper.

Endelig fungerer Karen Briegs (død 1962) dagbogsnotater fra 28/3-45 til 3/5-45 som yderligere autentisk stemningsbillede fra Frøslevlejren i krigens sidste dage - dagligdag, rygter, forvirring, nazihad. Det kan ikke undre, at der ikke er notat fra d. 4/5!

Til slut vil jeg gerne vende tilbage til Hedda Lundh, som afrunder sine erindringer med at stille spørgsmålet "Hvad er en terrorist?" Dette kapitel er skrevet før 11/9-2001. "Det ville givetvis have fået en anden udformning efter denne begivenhed", understreger forfatteren, men det stiller centrale spørgsmål.

Hedda Lundh sætter fokus på det legitime i at kæmpe mod magthaverne, også i et demokratisk system, når magten misbruges af disse magthavere. Og så er det underordnet, hvad køn, man er. Hun får det sidste ord her: " Vi forsvarer vort system med midler, der er akkurat lige så lidt pæne som terrorisme. Partisanekrig er ikke noget theselskab."

Susanne Richardt Kall er lektor i samtidshistorie ved Aarhus Katedralskole.